
Центральна районна бібліотека ім. Павла Тичини
Дніпровського району міста Києва

Твої дороги війни

Випуск 4

2025

---

24 лютого 2022 року.

Ранок..., вибухи..., тривога..., розгубленість...

В І Й Н А!!!

До 24 лютого 2022-го більшість із нас не усвідомлювали, які ж ми щасливі. Ми ходили на роботу чи навчання, спокійно снідали, будували плани на день прийдешній і на майбутні роки. Утім ранок 24 лютого кардинально все змінив. Паніка в супермаркетах і біля банкоматів, довжелезні черги в аптеках, на АЗС і виїздах із міст, куди прилітало. Хто не пакував валізи, щохвилини моніторив новини. Розпач, страх оселилися в серцях українців, і ці дні залишилися назавжди в пам'яті. Таке не забувається.

Спогади, спогади, спогади... І про них треба говорити, розповідати всьому світу про страхіття війни.

В Центральній районній бібліотеці імені Павла Тичини Дніпровського району продовжується акція «Твої дороги війни». Читачі бібліотеки, всі бажаючі діляться своїми спогадами про перші дні війни, про життя під час війни, про евакуацію та як змінилося їх мирне життя, про допомогу біженцям за кордоном та бажання повернутися до рідних домівок...

Переляку не було, скоріш розпач. Не розуміли, що робити і як... Про свої «дороги війни», роздуми, спостереження, почуття, надії, тривоги в розповіді Світлани Миколаївни з міста Ірпінь Київської області. Спогади подані в авторській редакції, збережена стилістика.

Ми продовжуємо акцію, вислуховуємо та занотовуємо спогади, накопичуємо інформацію і готуємо наступне видання.

Долучайтесь до нашої акції і розповідайте про **свої дороги війни!**

@ЦРБ ім.П.Тичини, 2025

Наша адреса:
Центральна районна бібліотека ім. П.Г.Тичини
вул. Андрея Шептицького, 24
м. Київ – 02
02002
E-mail: dniprplib@gmail.com
<http://dniprolib.com.ua>
Тел. +38(093) 204 99 19

Провела та записала розмову
головний бібліотекар ЦРБ ім. Павла Тичини

Ганна Рудометова

Укладач головний бібліограф
ЦРБ ім. П.Тичини

Віра Осипенко

Світлана Миколаївна, 58 років

м. Ірпінь

Заслужений працівник культури України

24 лютого 2022 року я зустріла, як і більшість, у своєму ліжку, вдома в Ірпені. Прокинулася від того, що над моїм будинком летять літаки, потім почула вибухи. Майже одразу зателефонував мій старший син, який також мешкає в Ірпені, і сказав: «Мамо, вмикай телевізор, почалася війна».

Ми з чоловіком увімкнули телевізор, потім вийшли на балкон, з якого видно Гостомель. Побачили багато вертольотів і літаки над нами, які летіли дуже низько. Багато вибухів і шок. Це була 5-та година ранку.

За день до початку війни про це вже багато хто говорив. А коли це сталося, я сиділа на ліжку як вкопана і не вірила, говорила собі: «Зараз усе це спиниться».

Коли через кілька годин я стояла на балконі і побачила «приліт» у школу, яка знаходиться метрів за 500, у мене всередині наче все перевернулося. Це був перший раз, коли я побачила, що таке «прилетіло». Спостерігала, як деякі сусіди виїжджають, а я навіть валізу не збирала. Весь час чекала, що зараз увесь світ включиться і все зупиниться. Мій чоловік також поведився спокійно, через деякий час запропонував зібрати тривожну валізу, і ми спустили її в машину. Ми збрали невелику сумочку з документами та віднесли до авто, яке стояло під під'їздом.

Заблоковані вдома

У мене двоє синів, які мешкають окремо в Ірпені. Старший син наполягав на тому, що треба терміново їхати — йому дзвонили хлопці з Гостомеля, де вже йшли бої. Ми з чоловіком завжди тримали машину повністю заправленою, але саме того вечора ми не встигли, і бензину було дуже мало, не вистачило б навіть до Києва. Черги на заправках вже були величезні.

Старший син вивозив свою родину вже в перший день. Він поїхав через Стоянку і подзвонив нам, що в лісі по дорозі на Житомир стоять танки.

Молодший син приїхав до нас і сказав, що якщо ми не поїдемо, то він залишиться з нами. Зрештою, вони з дружиною вирішили зачекати до завтра. Вночі дуже бомбили, і ми спустилися в паркінг, загнали туди машину і сиділи в ній. Було дуже холодно, і ми з чоловіком повернулися до квартири, лягли під ковдру, взялися за руки і вирішили: що буде, то й буде.

Настав другий день. Зранку наче стало трохи тихіше. Ми швидко приготували їсти і знову спустилися. Тоді ми вже розуміли: це справжня війна, і вона не на один день.

Вже підірвали мости, і ми не змогли б виїхати автомобілем. Люди їхали до моста, кидали машини й далі йшли пішки. Але син сказав, що залишиться зі мною.

Допомога і безвихідь

Не знаю, що в мені спрацювало всередині, але я почала допомагати в підвальному кафе готувати їжу стареньким людям, яких кинули, та для хлопців на блокпосту. Ліфти зупинили, а електрика ще була. Ми з сином бігали комплексом, складали список тих, хто залишився. Були покинуті інваліди — на візках або лежачі, на жаль.

Наш мер був постійно з нами. До нас постійно забігали наші хлопці. На дахах сиділи коригувальники. Це було страшно: де вони були, там зносило дах. І все це відбувалося на наших очах. Мер та волонтери організували виїзд, довозили до мосту. Це тривало два дні.

На третій день ми за звуком вже розуміли: це «вихід» від нас, або летить у нашу сторону. Виїхати вже не можна було, тільки йти пішки під обстрілами. І не всі доходили. Ми вже знали, що на вулицях лежать трупи.

Що підтримує

Тримає мене віра в нашу перемогу. А ще я розумію, що не маю права розкисати, адже повинна бути підтримкою для хлопців. Якщо я буду нити та плакати, вони ще більше будуть переживати. Борюся сама із собою. Змушую себе працювати.

У мене творча професія — я заступник директора з культурно-масової роботи плюс головний режисер. Я пишу сценарії, ставлю концерти, театралізовані вистави, займаюся з колективом. До того ж на мені вся методична робота.

Окрім театру, я відкрила новий напрямок — школа дикторського мистецтва та моделінгу. Робота підтримує. Тож на мені дуже багато різних непокінчених напрямків. Можна сказати, що робота мене відволікає. Буває, що я цілий день кручуся і тільки ввечері, коли їдеш додому, я згадую, що йде війна, що мої хлопці служать і ми всі живемо одним днем.

Усе, що я роблю, я дуже люблю. І сьогодні це моя відрада.

Коли мені зовсім тяжко, я говорю зі своїм внутрішнім світом та інколи виливаю все на папері. Я знайшла свій рецепт, який мені допомагає. Раніше мені постійно потрібна була аудиторія, спілкування з друзями, а тепер я навпаки шукаю самотності, у ній я відновлююсь.

У мене немає передчуття, коли закінчиться війна. Але в мене є велике бажання проснутися зранку і почути від чоловіка: «Світа, війна закінчилася».

Після повернення додому для мене стало катуванням їздити на роботу. Я звернулася до невропатолога, бо в мене почалися болі у м'язах та спині, запалення гриж у ший. Поки я була на великому адреналіні, я нічого не відчувала, у мене нічого не боліло. А коли повернулася додому, все почало потроху розкриватись. У нас дуже хороший невропатолог — прописали і знеболювальні, і заспокійливі. На щастя, обійшлося без антидепресантів та важких препаратів, я змогла сама якось цей стан подолати.

Зараз я на гойдалках. У мене два сини. Перший після волонтерства пішов у добровольчий батальйон. За діагнозом він повинен бути тут, але сам так вирішив. А зараз служить уже й молодший син. Він підписав контракт ЗСУ. Старший син був у дуже гарячих місцях, і мені, як мамі двох синів, дуже-дуже важко.

У мене було таке відчуття, яке важко пояснити. Ми не збиралися нікуди бігти, хотіли тільки допомагати.

На 4-й день не стало води — ми спустили її з труб, потім топили сніг.

На 5–6-й день зникло світло. Багато людей приходили до нас у паркінг, кому не було де ховатися. Ми готували по черзі на багатті. Коли бачили, що летить, ховалися, потім знову виходили. Ділилися чим могли з іншими. В останню ніч вже ні в кого не залишилося свічок, і чоловік ризикнув, побіг додому. Для мене цей час у паркінгу здався вічністю.

Ми чули про смерть, але боялися виходити на дорогу і дивитися. Знали, що в будинку навпроти загинули люди.

Перша зустріч з «рашкою»

5 березня ми вирішили, що зранку наступного дня треба ризикувати, намагатися якось виїжджати — рашка стояла вже дуже близько. Було страшно — бомбили по 18 годин поспіль. Було багато руйнувань.

На ранок ми зібрали автомобільну колону з 12 машин. Не знали, чи вистачить нам бензину доїхати до мосту. Домовилися, що якщо зупинимося, нас дотягнуть.

Рашисти стояли на трасі, що йшла до міста. Були бої. Сусіди розповіли, що в баптистській церкві, яка знаходиться по дорозі до мосту, дають по 10 літрів бензину на машину.

Увечері ми написали великі плакати з буквами «ДІТИ» і обклеїли машину з кожного боку. Перед виїздом наша машина очолювала колону. За нами був син, сусід і ще багато людей. Кожна машина когось додатково вивозила, вільних місць у нас не було.

Коли ми їхали до церкви, все було дуже розбито, багато поранених та вбитих. Один чоловік з будинку на перехресті кинувся нам на капот, прохаючи забрати постраждалих. Але в нас не було місця, ми ж дітей та сусіда не висадимо... І в голові твоїй каша, ти не розумієш, чи правильно ти робиш, чи ні. Не можу передати, що ти відчуваєш у цей момент.

Коли ми під'їхали до церкви, то побачили, що вночі її розбили, бензину вже ніхто не роздавав. Ми зробили коло і побачили знову нашу автоколонну, але встали вже в її хвості. Повернули лісом на Стоянку, і десь посередині цієї дороги ми побачили багато спаленої техніки і справа танк з літерою V, його дуло було направлене прямо на нас. Я не знаю, що я відчувала, це був навіть не жах. Незважаючи на все, колона повільно їхала вперед. І раптом потужний вибух: вони розірвали першу машину і почали стрільбу по колоні. Побачили сусіда Сашу, який біг до нас і кричав: «Вбили, вбили...», і останні машини почали розгортатися.

Так вийшло, що малий був тепер позаду нас, і я постійно поверталася і дивилася, їде він чи ні. Хто їхав на швидкості, вискакували з машин і дивилися, хто ще їде. Потім ми зрозуміли, що з 12 машин повернулося тільки сім. Коли заїхав наш сусід Славик, він розповів про інших сусідів: поранена Ліда, дуже сильно поранений Андрій (його тягли), Діма лежить на дорозі (невідомо, поранений чи ні), вбили Юлю (яка була за кермом)... Це все, що ми знали. Хто повернувся, був у великому шоці. Моя невістка була дуже шокована. Тут ми зрозуміли, що повинні виїхати.

Я не дозволяла собі розслабитися, бо переживала за дітей. Хотіла показати всім, що все добре. У нас вже нічого не було — ні світла, ні туалету... Їжі давали потрошку, щоб вистачило. Сніг топили, щоб зробити чай.

поранений — йому перебило ноги. Його мати бігала по паркінгу, просила допомоги. Але не було нікого, хто міг допомогти. Ми тільки шукали ліки, щоб його знеболити. А він просив маму, щоб вона його добила. Ми думали, вона з глузду з'їде. І наступного дня вона пішла з Ірпеня пішки. До чоловіка та си-на прив'язала папірці з інформацією. Так вони і пролежали до кінця бойових дій. Це було в десятій секції, її дуже сильно побило, а ми в одинадцятій.

Ми були у великому шоці від цього.

Два роки потому

Зараз ми живемо в Ірпені. Перший рік боялися відходити далеко від дому.

Через два роки наше місто майже повністю відновили. Ще розбирають Будинок культури, потихеньку відновлюють футбольне поле. Парк сильно постраждав. Там, де були прильоти в землю, все вже поросло травою, а де асфальт та плитка у нас у дворі — були видні сліди.

Якщо говорити про те, що змінилося з початку війни, то змінилося все наше життя. Перші дні я боялась знаходитися вдома. Під час тривоги я завжди бігла в паркінг. Тільки тривога — я біжу, тривога — я біжу. Чоловік був зовні спокійний, але, може, тільки зовні. Робив каву з бутербродами, як міг підтримував мене. «У нас ще є 10 хвилин, не поспішай, я тобі зроблю ще каву в термос і підемо...» — заспокоював.

У нас на паркінгу в машині і досі лежить спальник з подушкою. Зараз, через два роки, ми вже не так часто спускаємося.

І ще — перший рік після повернення я боялась відходити від дому. 20 хвилин від дому — це максимум. При цьому мені довелось якимось працювати. На роботу (в Центр культури та мистецтв Дніпровського району) ми вийшли вже влітку. До війни шість років я їздила на метро від Академмістечка, а до метро з Ірпеня на автомобілі. Це майже дві години в один кінець.

І от одного дня син мені каже: «Мама, Ірпінь звільнили!» Це було приблизно 31 березня. І в перші дні квітня, коли йшла зачистка Ірпеня, мені зателефонував старший син, що він там. Він сказав, що дім наш дуже побитий, але під'їзд наш цілий. Тобто і квартира, і що було в квартирі, все вціліло. А в домі Валери (молодшого сина) жили орки, тому там усе загороджено і зайти туди не можна. У квартирі старшого сина побиті тільки вікна. Ставало вже легше, бо розуміли: Ірпінь звільнили і повертатися є куди.

Про квартиру малого ми не знали ще два тижні. З вулиці можна було побачити тільки, що вікна відкриті. Цей комплекс насправді дуже постраждав, але Валера може сказати «дякую» забудовнику, який перетворив його комплекс на лабіринт. Ліфт і сходи нагору — це одна частина під'їзду, але далі є ще один ліфт і сходи, що йдуть за ліфтом. Орки не зрозуміли, що є другий вхід, який веде до інших квартир, і ходили тільки першими сходами. Тож побили там усі квартири, а ті, що були в окремому крилі, лишилися зачиненими.

Але квартира сина все ж таки постраждала — міняли натяжні стелі, осколки пошкодили стіни. Він музикант, усі інструменти, що лежали в ліжку, буквально стисло, така була вибухова хвиля. Двері ззовні були цілі, а зсередини пошкоджені. Ми зробили ремонт самі, на матеріальну допомогу не подавали.

Повернулися в Ірпінь ми десь усередині квітня. Спочатку можна було заїхати тільки волонтерам та військовим, а потім уже тим, у кого є прописка. І коли нам дозволили заїхати, вже не було трупного смороду.

Загибель сусідів

Ми дізналися, що прилетіло до наших сусідів, з якими ми ховалися в паркінгу. У той день, коли ми тікали з Ірпеня, вони повинні були також їхати, але ненадовго повернулися до квартири. Батько загинув відразу, а син (28 років) був дуже сильно

Евакуація

10 числа до нас заскочив МНСник, ми саме готували на вулиці їжу, і каже: «Кидайте все! Танки російські вже стоять біля ваших воріт!» Наш ЖК огорожений, ворота для в'їзду з двох сторін. З однієї сторони на в'їзді вже стояли танки. Волонтери їздили і спочатку обіцяли вивезти тільки жінок і дітей, а чоловіків залишити. А в мене чоловік з хворим серцем. Ми могли б піти пішки, але я боялася, що він не дійде. Залишити чоловіка не могла, а діти сказали: «Тоді ми з вами». Я дуже плакала за дітей, ми вже хоч пожили. Потім все ж таки погодилися вивозити всіх, але у дві партії. Ми потрапили в першу. Забилися в мікроавтобус як тюлька, залазили один на одного. Молодий чоловік — волонтер у формі МНС запакував нас, і поки ми їхали до моста, молилися всі вголос. Вийшли ми перед розбитим мостом, спускалися в річку, потім треба було нагору вилазити. Там стояли військові, які нам допомагали.

На мені був невеличкий рюкзачок з документами, у чоловіка — маленька сумочка. Я чомусь ще схопила плід. Йшла я і весь час поверталася, а діти ззаду кричали: «Біжи, не повертайся!» Чоловік відстав від мене. Потім ми нарешті всі сіли в автобус і поїхали.

Там, де закінчився ліс і почалися вже київські будинки, стояли поліція, МНС та багато волонтерських наметів із зарядками, водою, чаєм, бутербродами... Перше, що ми зробили, поставили телефон чоловіка на зарядку та випили чаю. Волонтери спитали, чи є куди поїхати? Там стояли автобуси, які відвозили кого у місто, кого на вокзал, кого на Хмельницький. Кричали, сортували кому куди.

Як тільки увімкнувся телефон чоловіка, ми зателефонували старшому сину, він уже нас шукав і не розумів, живі ми чи ні. Ми сказали: «Діма, ми вибрались». Син був на Західній Україні, вивіз туди родину, винайняли там житло. Як тільки почув, що ми живі, став домовлятися з кумом, щоб нас звідти вивезли.

Але тут надійшла команда — терміново всім розходитися, бо хтось передав, наче щось летить. Ми розуміли, що за нами вже виїхали, то вирішили бігти вздовж дороги в напрямку метро Академмістечко назустріч хлопцю, що їхав за нами. За нами по дорозі їхала машина, чоловік відкрив двері і став кричати: «Сідайте, сідайте, я доведу вас куди треба!» Ми сіли в машину, подзвонили хлопцю, що за нами їхав, і він попросив, якщо можливо, щоб нас висадили на Петрівці під мостом. Ми їхали назустріч один одному. Людина довезла нас безкоштовно. Насправді було багато волонтерів, які просто вивозили на своїх авто людей.

Ми приїхали до квартири на метро Лісова. Тут ми вперше з початку вторгнення помилися і нормально поїли. Але страху в мене було ще більше. Я не могла дочекатися ранку, коли приїде син і забере нас на Західну. Це був стан тихого шоку. Думка тільки одна: треба швидше їхати, швидше їхати... Емоції почали з'являтися та вирувати вже на Західній.

Коли о 6 ранку ми виїхали з Києва, то я не дозволяла зупинятися на заправках навіть попити кави. Мені треба було доїхати якомога швидше. Здавалося, що тільки там я буду в більшій безпеці. Дороги вже були вільні від машин, доїхали нормально.

Кам'янець і повернення

Син з невісткою знайшли «вбиту» квартиру в Кам'янці, де був зламаний душ, туалет, немає холодильника, холодно. Коштувало це великі гроші. Безкоштовно не було нічого. У нас не було навіть постелі. На картці лишалися гроші, і ми поїхали все купувати. У дефіциті були лише ліки. І саме в чоловіка вони закінчувалися.

Незважаючи на погані умови, мені в Кам'янці було дуже-дуже добре. Ми поїхали в центр, купили посуд, два комплекти постільної білизни та рушники. Магазили були напівпорожні й залишалися в основному найкоштовніші товари. Багато людей приїхало, тому й ліків не вистачало також. Невістка

якось домовилася через Червоний хрест і за два дні знайшла ліки.

Коли ми повернулися в квартиру, я застелила постіль собі і дітям, поставила все, сіла на диван, і тут мене прорвало. Я так плакала... З одного боку, це була радість, що ми вціліли, а з іншої — страх, що вже ніколи не потрапимо додому. Син з дівчиною були з нами в одній кімнаті, більш-менш спокійні.

Зранку до нас прийшов поліцейський, бо сусіди вже «настукали», що приїхав хлопчик призовного віку. Дали повістку у військомат. Дитина моя мала документ, що він обмежено придатний. Йому сказали пройти ВЛК та чекати дзвінка. Він усе пройшов, отримав талончик, але йому так і не подзвонили.

Ми прожили так 5 днів, і нас вже почали кликати до себе родичі. Двоюродна сестра чоловіка пропонувала розміститися у неї в селі Житомирської області. Там вже було більш-менш тихо, і ми вирішили їхати. Гроші за квартиру повертати нам, звичайно, не хотіли, але невістка швидко знайшла охочих заселитися замість нас. Біля нас була школа, то люди жили там у спортзалі на підлозі. Звичайно, на 25 днів, що нам лишалися, швидко знайшлися люди. Також ми знаємо, що жили по декілька родин в одній кімнаті.

Наша машина залишилася на паркінгу, тож старший син повинен був нас відвезти. Він уже активно волонтерив, і коли поїхав у справах у Київ, відвіз нас до села. Там нас дуже гарно прийняли, і ми залишилися в них до звільнення Ірпеня.

Поки ми гостювали, я як схиблена постійно сиділа в телевізорі. Усе чекала: «Ось-ось, ось-ось...» Діти на мене кричали, чоловік не міг витягнути мене на вулицю. Усе-все, що стосується Ірпеня, я відстежувала. Я бачила, що робиться в Ірпені, і надія повернутися додому згасала. Я слідувала і за телебаченням, і особливо за соцмережами. У телеграм-каналах викладали і військові, і просто мешканці. Я вслухалася, де що пролітало, і просто гіпнотизувала телевізор. Як казав Арестович, два-три тижні, ось-ось і все закінчиться. Тож усі ми цього щодня чекали.